

Motion till riksdagen 2005/06: MJ30

**av Staffan Danielsson och Jörgen Johansson (c)
med anledning av skr. 2005/06:88**

Ekologisk produktion och konsumtion – Mål och inriktning till 2010

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att tillsätta en konkurrenskraftskommission med tunga företrädare för jordbruksnäringen, livsmedelsindustrin och staten för att minska jordbrukets kostnader och byråkrati så att näringens konkurrenskraft snarast förbättras liksom därmed också uppfyllandet av de svenska miljömålen.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att sätta upp enkla målsättningar för den svenska animalieproduktionen, främst mjölk och nötkött, så att angelägna miljömål kan uppfyllas.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att utreda hur målen för svensk livsmedelsproduktion skall utformas vad gäller både helheten och olika odlingskoncept inom den, med beaktande av bästa resurseffektivitet för insatta åtgärder från bl.a. miljösynpunkt.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att till en del omforma dagens miljöersättningar från att premiera enskilda certifieringskoncept till att premiera ett paraply av konkreta åtgärder som leder till bästa miljömålsuppfyllelse.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om regeringens bedömning att inriktningen för konsumtionen av livsmedel i stat, kommuner och landsting skall vara att andelen ekologiskt certifierade produkter tiodubblas till 25 % år 2010.

Fel! Okänt namn på

Bakgrund

Det svenska jordbruket och livsmedelsproduktionen är mycket hårt pressad, och håller i realiteten likt flera andra råvaruproducerande näringar delvis på att flytta utomlands. Detta är en utomordentligt allvarlig utveckling eftersom matproduktionen betyder så mycket inte enbart vad gäller produktion och jobb i hela landet utan också så mycket för landets resurshushållning och kretsloppsriktning, för miljö- och djurskyddshänsynen och för vårt öppna landskap m.m.

Staffan Danielsson har i flera interpellationer till jordbruks- och konsumentminister Ann-Christin Nykvist krävt snabba insatser från staten för att motverka denna alarmerande utveckling genom att i samverkan med jordbruksnäringen och livsmedelsindustrin i en konkurrenskraftskommission genomföra stora och små insatser för att sänka kostnaderna för näringen och därigenom öka konkurrenskraften. Centerpartiet har även lagt motionsförslag i denna riktning. Danielsson har även pekat på att samhället rimligen borde vidga sina målsättningar vad gäller att slå vakt om åkermarken och betesmarkerna till att även innefatta volymbedömningar av vilken livsmedelsproduktion, främst mjölk och nötkött, som erfordras för detta. Uppenbart är att fortsätta livsmedelsproduktionen att minska så kommer de minskade produktionsvolymerna att öka produktionskostnaden per enhet och sänka konkurrenskraften, ytterligare minska antalet livsmedelsindustrier, minska antalet djur som omfattas av vår ambitiösa djurskyddslag samtidigt som importen ökar från länder där djuren har det sämre, minska ett av världens mest miljöinriktade jordbruk och hota vårt öppna landskap bl.a. genom att betesmarkerna delvis växer igen på grund av för få betande djur.

Produktionsmål kan sägas finnas i t.ex. skogsnäringen och bilindustrin, att behålla och helst öka befintliga volymer, och där genom åren staten bidragit med olika insatser, inte minst när hot har förelegat.

Jordbruksministern har inte agerat utan bl.a. hänvisat till möjligheterna för näringen att höja priserna på sina produkter.

I stället kommer nu regeringen med en skrivelse till riksdagen med ytterligare höjda ambitionsnivåer och målsättningar för hur stor just andelen ekologisk produktion ska vara av den totala jordbruksproduktionen i Sverige. Det vill säga, samtidigt som regeringen inte vill ange sina mål för den svenska livsmedelsproduktionen i sin helhet så vill man oavsett hur den utvecklas att andelen ekologiskt certifierad mat – svensk eller import – bör öka kraftigt liksom samhällets insatser för just denna produktion.

Analys

Självfallet ska staten verka för en jordbruksproduktion som bedrivs med stor hänsyn tagen till djur och miljö. Självfallet ska staten arbeta med generösa miljöersättningar som leder till en god uppfyllelse av våra olika miljökvalitetsmål. Statens uppgift bör främst vara att ge den svenska livsmedelsproduktionen bästa möjliga förutsättningar att klara den hårdnande konkurrensen på

Fel! Okänt namn på

området genom en mycket bra näringslivs- och småföretagarpolitik, genom ambitiösa och förnuftigt utformade regelverk för produktion, miljö och djur, genom konkurrenskraftiga avgifts- och skattenivåer samt genom riktade ersättningar som främjar konkreta och verkningsfulla åtgärder för att upprätthålla ett resurshushållande och miljöinriktat jordbruk.

Det svenska jordbruket är idag ledande på miljö- och djurskyddsområdet i världen, och en fortsatt minskning av produktionen och ökad import försämrar således för både miljö och djur. Av den svenska livsmedelsproduktionen kommer den helt dominerade delen – långt över 90 % – från det vanliga miljövänliga jordbruket som inom givna och högt uppställda lagar och regelverk och med hjälp av modern forskning och teknik kommit långt i sin utveckling med god hjälp av vårt kalla klimat och vår känsla för husdjur och miljö. Det är det ena och dominerande miljökonceptet i den svenska livsmedelproduktionen, som vi har stor respekt för.

Det andra miljökonceptet representeras av den alternativa odlingen som idag betecknas som ekologisk odling och som i allt väsentligt marknadsförs av kontrollföreningen för alternativ odling – ”Krav”. Det är ett lite fyrkantigare miljökoncept som styr med hjälp av tydliga regelverk som avgränsar vilka metoder som får och inte får användas i produktionen, t.ex. är användningen av många kemiska medel inte tillåtna och inte heller lättlösliga handelsgödselmedel. Detta är ett tydligt och framgångsrikt miljökoncept som vi har den största respekt för, och det finns tusentals engagerade producenter och andra som gjort och gör storverk för att utveckla och bedriva en miljöinriktad livsmedelsproduktion under de givna och över tid anpassade förutsättningarna. På bara några decennier har också produktionen mångdubblats från en mycket låg utgångsnivå, och konceptet röner en stor uppskattning från t.ex. myndigheter, opinionsbildare och allmänhet.

Det tredje alternativet för handel och konsumenter är livsmedel som är producerade i andra länder och på andra kontinenter. Dessa livsmedel bryter de svenska kretsloppen, de bidrar negativt till att upprätthålla de svenska miljömålen och de är producerade under sämre betingelser för djur och miljö än de båda svenska miljökoncepten. Om t.ex. ekologiskt certifierat – eller inte certifierat – nötkött från Polen eller dito mjölk från Tyskland skulle ersätta en del av de svenska mjölk- och nötkreaturen är det enligt vår mening uppenbart att detta är starkt negativt för de svenska miljömålen. Nötkreatur i Polen eller Tyskland betar inga svenska betesmarker, äter inte hö och ensilage från svenska miljövänliga vallar, och omfattas inte av de strängare svenska miljö- och djurskyddslagarna eller av de svenska kretsloppen.

I t.ex. dessa länder är den ekologiskt certifierade produktionens miljöförsprång före den dominerande vanliga produktionen längre, medan det i Sverige enligt ovan mera handlar om två olika men någorlunda likvärdiga miljökoncept.

Det är viktigt att med stor respekt för de båda svenska miljökoncepten kunna diskutera och utforma samhällets synpunkter och eventuella målsättningar för deras utveckling, och hur miljöersättningarna för det svenska jordbruket bäst ska utformas.

Fel! Okänt namn på

Under något decennium har staten stört en mycket betydande andel av sina miljöersättningar, ca 25 % eller ca 700 miljoner kronor per år, till de som odlar ekologiskt och som i praktiken marknadsför sina produkter som Krav-producerade. Den ekologiska produktionen har vuxit kraftigt från en mycket låg nivå. Det svenska ekostödet är sannolikt det största inom EU och det är till skillnad från de flesta andra länder inte inriktat på ett omställningsstöd under omläggningen utan det är ett "evigt" stöd som utgår varje år oavsett hur länge ekoproduktionen bedrivits. Detta medför tillsammans med ett merpris på marknaden på ca 30 % över normalpriserna att lönsamheten på de ekologiska gårdarna i genomsnitt ligger högre än på vanliga gårdar.

Trots dessa betydande stödinsatser och merpriser så är de ekologiska livsmedlens andel av den totala livsmedelsmarknaden i Sverige inte mer än 2–3 %.

Regeringen vill nu tillsammans med Miljöpartiet och Vänsterpartiet, i ett läge där det samlade svenska jordbruket är mycket hårt ekonomiskt pressat och produktionen minskar, ytterligare öka de statliga målen för just den certifierade ekologiska produktionen genom en tredubbling till 20 % av åkermarken och till "en markant" respektive "kraftig" ökning av ekoproduktionen av mjölk, ägg och nötkött samt griskött och matfågel. Och man signalerar därför att de statliga ekostöden bör ytterligare öka, inriktas mer till stöd för den ekologiskt certifierade produktionen, att många av statens myndigheter – "storebrorstatens många armar" – ska mobiliseras för att förmå fler att köpa ekologiskt certifierade livsmedel och att stat, kommuner och landsting bör mångdubbla sina ekoinköp till 25 % av de totala inköpen.

Detta innebär att miljöersättningarna till det vanliga miljövänliga jordbruket sannolikt dras ner ytterligare samtidigt som försäljningen av den svensk- och närproducerade vanliga maten till kommuner och landsting minskar.

Regeringens argumentation för denna fortsatta expansion av insatserna är närmast av slagordskaraktär och innehåller ingen analys som belägger att detta är motiverat utifrån faktisk miljönytta. Den ekologiska produktionens mervärden oavsett om den är producerad i Sverige eller i andra delar av världen relativt det svenska lantbrukets miljövänliga produktion i övrigt analyseras endast i allmänna termer och slagord som "ökad miljönytta", "giftfrihet", "ingen övergödning", "större andel vall" etc. Någon hänvisning till utredningar och forskningsresultat som belyser just ekoproduktionens förtjänster och objektiva miljöeffekter relativt det vanliga miljövänliga jordbruket görs inte, trots att sådana finns gjorda, inte heller görs någon analys värd namnet av i hur hög grad de stora miljöersättningarna till ekoodlingen bidrar till att uppfylla våra miljömål relativt andra riktade åtgärder. Det görs heller ingen analys av vad faktorer som t.ex. närproducerat (i regionen eller i Sverige) betyder ur ett miljöperspektiv för det svenska kretsloppet och öppna landskapet relativt importerad mat (certifierad eller ej) från andra länder eller kontinenter.

Det norrländska jordbruket är starkt inriktat på mjölk- och köttproduktion, och bedrivs mycket miljövänligt med t.ex. låga insatser av kemiska medel och med mycket vall. Miljömervärdesnyttan av att övergå till ekologiskt certifierad produktion är därför begränsad. Eftersom det absolut viktigaste för norr-

Fel! Okänt namn på

landsjordbruket är att upprätthålla sin volymproduktion och behålla sitt jordbruk och sin livsmedelsindustri kan uppdelningen av volymerna på två miljövänliga odlingskoncept medföra betydande merkostnader.

Nu ska regeringen tillsammans med Jordbruksverket, Naturvårdsverket, Konsumentverket, länsstyrelser, kommuner och landsting m.fl. genom aktionsplaner, informationskampanjer, marknadsföringsstöd, forskningsinsatser, certifieringsstöd, miljöersättningar osv. förmå konsumenterna att handla mycket mer ekologiskt certifierad mat.

Det är enligt vår uppfattning principiellt tveksamt i hur hög grad staten ska använda sina myndigheter till kampanjer för enskilda certifieringssystem, det bör i stället vara upp till de som producerar och förädlar livsmedel att på en fri marknad argumentera för sina produkter och koncept. Däremot ska självfallet de statliga myndigheterna ge god information vad olika faktorer, t.ex. ursprunget, närhetsprincipen och olika certifieringskoncept, betyder i form av miljöeffekter i främst Sverige.

Samtidigt med de precisa mål och åtgärder för att öka andelen ekologiskt certifierad mat som nu föreslås, och det är själva grunden till denna motion, belyser regeringen inte med ett ord – eller tar några initiativ för att förhindra – vad som nu håller på att ske inom jordbruket och livsmedelsproduktionen i sin helhet, att den delvis flyttar utomlands. Den svenska produktionen av mjölk beräknas inom kort ha sjunkit till 10 % under den tillåtna EU-kvoten, lägst av EU-länderna. Produktionen av nötkött är den lägsta på 50 år och svarar idag endast för drygt 55 % av den svenska konsumtionen. Produktionen av griskött är också den lägsta på många decennier och sjunker. De unika svenska betesmarkerna hotas nu på flera håll av igenväxning eftersom betesdjuren helt enkelt inte räcker till.

Vilket är viktigast i detta läge om vi spetsar till frågan; att mål uppsätts för hur mycket betande nötkreatur som erfordras för att hålla de svenska betesmarkerna öppna eller att mål uppsätts för hur stor andelen ekologiskt certifierade betesdjur ska vara av det minskande totala antalet?

Det svenska jordbruket i sin helhet inklusive det ekologiska jordbruket ligger i världstoppen i miljö- och djurskyddshänsyn. När nu produktionen minskar och matimporten i stället ökar kraftigt blir effekten naturligtvis att det totalt sett blir sämre för både miljön och djuren eftersom vi köper alltmer från länder som ligger efter oss i båda avseendena. Det är ett svek mot våra höga miljö- och djurskyddsambitioner.

Förslag

Det är med denna allvarliga verklighet som grund som regeringen tillsammans med jordbruksnäringen och livsmedelsindustrin behöver tillsätta en konkurrenskraftskommission för att sänka kostnader och minska byråkratin så att näringens konkurrenskraft snarast förbättras. Härigenom kan t.ex. fler mjölkkor och betande djur vidmakthållas vilket är en förutsättning för att uppfylla angelägna miljömål. Detta bör ges regeringen till känna.

Fel! Okänt namn på

Vi anser enligt ovan att en fortsatt krympning av livsmedelsproduktionen till allt lägre nivåer är starkt negativ i många avseenden vad gäller Sveriges ekonomi och ekologi. Eftersom uppfyllandet av de mål som finns för att bevara landets åker- och betesmarker är så intimt sammanknippade med en fortsatt animalieproduktion, särskilt mjölk och nötkött, bör enkla målsättningar utformas även för denna. För växtodlingen däremot kommer den växande bioenergiproduktionen att successivt säkerställa ett fullt utnyttjande av åkermarken. Detta bör ges regeringen till känna.

Det finns goda skäl till att ge det ekologiska jordbruket särskilda miljöstödd. Det bör dock ifrågasättas om detta som nu ska vara lika stort varje år, eller om det i högre grad bör utformas som ett stöd för de som vill lägga om sin jordbruksdrift till ekologisk produktion. Dagens stödnivåer är bland de högsta inom EU. Regeringen anser att de bör ytterligare höjas. Vi anser att de i stället bör omfördelas en del enligt nedan.

Regeringen hänvisar i sin skrivelse i stor utsträckning till just de ekologiska lantbrukarnas och till Naturskyddsföreningens remissvar som motiv för att ytterligare öka statens insatser för ekologiskt certifierad produktion. Sveriges lantbruksuniversitet framhåller i stället att krav på just inköp av ekologiskt certifierat inte bör överordnas utan jämsställas med andra former av hållbar produktion som svensktproducerat och närproducerat, en uppfattning som vi delar.

Det finns också risker med att så kraftigt stödja en snabb volymexpansion av ekologiskt certifierat genom höjda mål och insatser. Detta kan leda till ett överutbud som pressar marknadspriserna och därmed lönsamheten för producenterna, vilket LRF, Swedish Meats och Livsmedelsekonomiska institutet framför i sina remissvar.

I ett läge när den svenska livsmedelsproduktionen minskar bör man noga överväga hur samhällsmålen för jordbruket ska formuleras, så att största effekt fås av de medel som kan användas för att understödja dessa mål. Regeringen föreslår nu ett mycket starkt fokus på åtgärder för att öka andelen ekologiskt certifierade livsmedel, oavsett hur den samlade svenska livsmedelsproduktionen utvecklas. Som framgår nedan föreslås satsningen på just detta bli mycket betydande relativt vad som satsas på hela jordbruket i övrigt. Detta kan leda till en allt högre andel ekologiskt certifierade livsmedel samtidigt som en allt större del av livsmedelsproduktionen ersätts av import. Sett ur miljösynpunkt kan detta i så fall inte rimligen vara den effektivaste resursanvändningen, eftersom de båda miljökoncepten svenskproducerat respektive ekologiskt producerat båda har miljöförtjänster respektive nackdelar och vid en samlad jämförelse ligger i samma härad. Svenskproducerade livsmedel har också den stora miljöfördelen att de bidrar till miljömålen och kretsloppet i Sverige, medan de ekologiskt certifierade livsmedlen kan komma även som import. Mot denna bakgrund bör regeringen ges i uppdrag att återkomma till riksdagen med förslag till målsättningar för den svenska livsmedelsproduktionens, särskilt mjölk och nötkött, utveckling i sin helhet, och där målen för enskilda certifieringskoncept får avvägas utifrån både den samlade bilden och efter hur insatta åtgärder ges största utväxling vad gäller miljömålen. Detta bör ges regeringen till känna.

Fel! Okänt namn på

Det finns goda idéer om att miljöersättningarna borde omformas så att de mindre premierar hela certifieringskoncept utan mer utformas som ett paraply av konkreta åtgärder som leder till bästa miljömålsuppfyllelse. Dessa riktade ersättningar kan då utnyttjas av alla som vill fullgöra de åtaganden som krävs, oavsett var och hur man sedan väljer att sälja och marknadsföra sina produkter. Idag kan t.ex. en bonde få betydande stöd för att bl.a. inte använda kemiska medel om man följer alla uppställda eko- eller Krav-regler. Om han eller hon inte vill använda några kemiska medel men inte uppfyller alla de övriga ekologiska certifieringskraven erhålls inte ett öre. Likaså kan den som med alltmer utvecklade metoder vill minska växtnäring förlusterna från sitt vanliga jordbruk bli utan stöd, medan den ekoproducent som kan ha större förluster ändå erhåller det generella ekostödet.

Genom att mer styra de framtida miljöersättningarna till ett paraply av konkreta åtgärder enligt ovan som bäst främjar samhällets olika miljömål kan alltså både den som vill sälja sina produkter via Krav, Svenskt Sigill eller enbart inom ramen för de svenska miljölagarna erhålla stöd i förhållande till hur mycket man faktiskt bidrar till att uppfylla målen. Detta bör ges regeringen till känna.

Det finns olika bedömningar för hur mycket livsmedel som den offentliga sektorn i Sverige årligen upphandlar, men det finns uppgifter om nivån 20 miljarder kronor. Härav beräknas idag några procent vara Krav-producerat, det mesta svensk mjölk samt frukt och grönsaker till stor del från utlandet. Regeringen föreslår nu att inköpen av ekologiskt certifierade livsmedel bör tiodubblas fram till år 2010, så att andelen då uppgår till 25 %. Detta kan beräknas öka kostnaderna för livsmedelsinköpen till stat, kommuner och landsting med över en miljard kronor.

Om staten, kommuner och landsting vill öka miljöinsatserna i jordbruket med denna volym skattepengar torde dessa medel kunna användas effektivare och med mer miljönytta t.ex. genom ett åtgärdsparaply av riktade insatser eller genom att uppställa upphandlingskriterier som utöver ekologiskt certifierad produktion gynnar t.ex. betesbaserad mjölk och köttproduktion i regionen eller landet före långväga transporterade produkter.

Förslaget reser också principiella invändningar. För det första att den offentliga sektorn så kraftfullt ska prioritera ett enda odlingskoncept. För det andra enligt ovan om denna prioritering verkligen ger den största miljönyttan. För det tredje är det upp till varje kommun och landsting att själva hantera sina skattepengar och avgöra hur man ska göra sina inköp utan några ambitiösa pekpinningar från staten. Och för det fjärde borde en uppmaning från staten till den offentliga sektorn att handla på ett visst och dyrare sätt åtföljas av motsvarande budgetmedel. Av dessa syns dock inte ett spår. Riksdagen bör därför avslå regeringens grovt tillyxade och ofinansierade förslag i denna fråga.

Stockholm den 4 april 2006

Staffan Danielsson (c)

Jörgen Johansson (c)